

Region a regionální identita ve vztahu k regionálnímu rozvoji¹

Region and regional identity in relation to regional development

Irena Cejpová

Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha-Suchdol
Email: cejpova@pef.czu.cz

Abstract

The overview study focuses on the topic of the region, its characteristics and utilization in regional sciences. The concept of the region is based on the concepts of physical geography. The definition has taken over other scientific disciplines dealing with research related to the geo-physical space. Regional sciences, including geography and economics, sociology or political science, are concerned with space and actors, which determine the character of the space to a certain extent. For that reason, the study included the conceptualization of the region along with the definition of the concept of regional identity. This concept creates research area to connect topics to interdisciplinary research in the field of social sciences.

Keywords

Region, regional development, regional sciences, socio-cultural capital, identity, regional identity

Klíčová slova

Region, regionální rozvoj, regionální vědy, sociokulturní kapitál, identita, regionální identita

Úvod

V českém vědeckém prostředí se zvedla vlna zájmu o regiony a regionální identitu se společensko-politickými změnami na přelomu druhého tisíciletí. Tato pozornost byla mimo jiné zapříčiněna postupným slábnutím národní identity, která byla doposud samozřejmou a stálou autoritou. Politicko-hospodářsko-kulturní integrace Evropy vyzdvihla význam regionů, které stály v pomyslné opozici proti podsouvanému nacionalismu postsovětských satelitů i nacionalismu národnímu. Regiony se měly stát novým tmelícím prvkem těsné evropské spolupráce. Později se však regiony staly prostředkem péče o kulturní pluralitu a předmětem podpory strukturálního rozvoje. „*Mnohé regiony se tak nejen staly předmětem kolektivních či*

¹ Tento článek vznikl za grantové podpory Interní grantové agentury (IGA) Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze k projektu *Regionální identita: potenciální faktor regionálního rozvoje* č. 20181003.

*teritoriálních identifikací lidí, nýbrž některé z nich, především ty politicky periferní či strukturálně slabé, zahájily současně boj o uznání...“.*²

Současný regionální rozvoj se z hlediska strategií odkazuje na dokumenty Evropské unie³, která klade zřetel na jedinečnost lokality a jejich hmotných a nehmotných zdrojů. Bere tedy v potaz i *sociokulturní kapitál* stimulující vývoj lokální kultury v pozitivních i negativních konotacích. Tento specifický kapitál propojující prostor s jeho aktéry je jedním z předpokladů pro tvorbu identity s určitým sociálním celkem i územím.⁴ V tomto pojetí je třeba zmínit význam *sociálního a kulturního* kapitálu. Sociální kapitál je jednou z hybných sil, která se dává do souvislosti s místními obyvateli – aktéry. Teoretikem sociálního kapitálu je např. francouzský sociolog a antropolog Pierre Bourdieu (1930–2002), který tímto pojmem rozumí síť kontaktů, jež může jednotlivec využít ke svému hmotnému či nehmotnému užítku prostřednictvím mezilidské interakce a je tak individuálním bohatstvím jednotlivce.⁵ Sociálním kapitálem se myslí např. sdílené normy chování, vzájemnost, sounáležitost, sociální sítě a informační kanály, ale i vztahy mezi *stekeholdery*.⁶ Kulturní kapitál je chápán socializačním procesem získané vědění, který následně ovlivňuje vztah a přístup k podnikání sociálního kapitálu.⁷ Kulturním kapitálem jsou shledávány např. kulturní hodnoty, duchovní život, způsob života, zájmy. Mezi sociálním a kulturním kapitálem tvořící spojovací článek stojí *lidský kapitál*, který je určován mírou vzdělanosti, kvalifikací, jazykovou vybaveností, identitou aj.⁸ Tyto kapitály propojují tematické zaměření regionálních věd spolu se zájmem o hlubší pochopení motivů jednání jedinců žijících v určitém prostoru, např. skrze bádání nad regionem, regionální identitou, identitou regionu apod. Souhrnně lze sociokulturní kapitál chápat za schopnost společenství daného prostoru v podobě konkrétního územního celku, např. obce, kraje, vykonávat činnosti související s rozvojem území. Sociokulturní kapitál je tedy nutnou podmínkou pro územní/regionální rozvoj.

K regionálnímu rozvoji se dá přistupovat z nejrůznějších pohledů – lze sledovat regionální politiku, strategie regionálního plánování, státní politiku a její dopad v hospodářství, průmyslu, zemědělství, dopravě či ekologii v určitém prostoru. Vzhledem k propojenosti veškerých vztahů a procesů nejen ekonomických, ale i společenských je vhodné realizovat výzkum se zaměřením na regionální rozvoj právě z perspektivy

² ŘEZNÍK, M. *Paměť a identita v regionálním kontextu*. 2015, s. 59–80.

³ Například strategie Evropy 2020 (A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth).

⁴ ZICH, F. et al. *Sociální potenciál regionu: (soubor studií)*. 2006, s. 7.

⁵ BOURDIEU, P. *The Forms of Capital*. 1986, s. 241–258.

⁶ ZICH, F. et al. *Sociální potenciál regionu: (soubor studií)*. 2006, s. 10.

⁷ LOŠŤÁK, M. *The influence of intangible forms of capital on farms*. 2006, s. 251–262.

⁸ ZICH, F. et al. *Sociální potenciál regionu: (soubor studií)*. 2006, s. 10.

multidisciplinarity a snahou o propojení ekonomického a kulturně-sociálně-spoločenského hlediska.

Cílem této přehledové studie je vymezit pojem region z historické i současné perspektivy, poukázat na rozdíly ve využívání tohoto konceptu v klasické geografii oproti sociální geografii. Dále dát do širších souvislostí konceptualizaci regionu s regionální identitou.

Region a regionální vědy

V teoreticky zaměřených publikacích se hovoří jako o nejvýznamnějších vědních oborech ve vztahu k regionálnímu rozvoji především o ekonomii, geografii, politologii a územním plánování. Kulturně-spoločenský aspekt rozvoje regionu je staven, obrazně řečeno, na druhou kolej. Vědy jako sociologie, kulturní a sociální antropologie, historie a další disciplíny jsou marginalizovány. Veškeré tyto disciplíny by však měly patřit do multidisciplinárního a zároveň holistického přístupu ke sledování žitého prostoru. Lze je proto souhrnně nazvat regionálními vědami tvořícími komplexní pohled na regiony a jejich rozvoj. Vědním oborem, který dle svého názvu, má ve středu svého bádání právě region a regionální rozvoj, procesy a vztahy na konkrétním území, je regionalistika využívající poznatky z výše zmíněných oborů, které následně aplikuje na konkrétní oblast – *region*. Podoba regionu prošla v průběhu existence geografie a navázaných disciplín vývojovými posuny závislými na daném vědním diskurzu.

Region⁹ je jedním ze základních konceptů geografie, který převzaly další vědy pracující s prostorovým vymezením, např. regionální věda, prostorová ekonomie či prostorová sociologie.¹⁰ Původně byl region chápán jako synonymum k zemím, které byly ovládnuty svrchovanou silou. Přeneseně tedy lze hovořit ve využívání termínu v 19. století jako o krajině či politickém území. V souvislosti s tímto diskurzem deterministický přístup prosazoval tezi, že sociální, ekonomické a kulturní charakteristiky jsou určovány přírodními podmínkami regionu. Prvně bylo fokusováno na environmentální podstatu regionů. Posunem ve formě chápání regionu byly práce francouzského geografa Paula Vidala de la Blache (1845–1918). Blache, zakladatel regionální geografie, se odklonil od deterministického pojetí a snažil se o komplexnější porozumění regionu. Byl pro něj výsledkem vzájemného působení fyzicko-geografických a společně sociálně-geografických charakteristik. Toto pojetí regionu

⁹ Region je důležitým pojmem nejen z hlediska prostorového vymezení, ale i pro svoji ukotvenost v geografickém myšlení nejen v tomto znění, ale v případných obměnách, jakými jsou prostor či místo. CHROMÝ, P. *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů*. 2003, s. 163.

¹⁰ TOUŠEK, V. et al. *Ekonomická a sociální geografie*. 2008, s. 371.

se v odborné literatuře označuje za *idiografické*¹¹, tzn. soustředění se na jedinečné prvky každého z regionů sloužící jako identifikátory jejich specifčnosti. Na tomto přístupu stavěl i americký geograf Richard Hartshorne (1899–1992), který zavedl pojem *prostorové diference*. I v současné době se jedná o využívaný přístup zakládající se na prostorovém rozšíření fyzikálních a sociálních jevů. I když Hartshorne navazoval na *francouzskou geografickou školu*, nesouhlasil s propojením společnosti a geograficko-fyzického prostředí, přírody. Domníval se, že povaha společnosti není determinována přírodními podmínkami. Dalšími představiteli tohoto indeterministického pojetí regionu v geografii byli ekonomičtí geografové Walter Isard (1919–2010) nebo August Lösch (1906–1945).¹²

Nová generace geografů první poloviny 20. století tak chápala region za přirozeně existující územní jednotkou na základě geograficko-fyzických (přírodních) a kulturních specifík. Zároveň neopomíjeli ani aktéry působící na tomto území, tj. obyvatele prostoru a jejich život. Kládli přitom důraz především na popisné a statické charakteristiky regionu. Od druhé poloviny 20. století přistupovali geografové k regionu jako k jednotce sloužící pro organizaci geografických informací. Od popisných a statistických metod je zde patrný posun k metodám analytickým a tvorbě prostorových modelů, které byly mnohdy velice vzdáleny od reality daného prostoru. Ukázalo se, že lidský prvek je důležitým faktorem pro vývoj určitého území a je nutné mu přikládat váhu stejně jako geografii prostoru. Proto se od osmdesátých let 20. století používají vedle kvantitativních metod i metody zakládající se na zkoumání sociální organizace v prostoru. Od kvantitativní deskripce se geografie posunula ke snaze o porozumění regionu skrze společnost. Důležitou výzkumnou kategorií se stal smysl určitého prostoru pro společnost.¹³

V současné době je koncept regionu nepopíratelnou entitou i díky možnosti jasného vymezení hranice např. v geografické sféře.¹⁴ Diskutováno je v souvislosti s konceptualizací regionu jeho vymezení a rozsah vzhledem k různorodosti geografických přístupů a subdisciplín. Například fyzická geografie pracuje s přírodním pojetím regionu na rozdíl od humánní geografie, která bere v úvahu i jeho historický vývoj a okolnosti, jež ho v průběhu času formovaly. Blízké tomuto přístupu je postmoderní pojetí regionů, např. percepční a kulturní. I když jsou regiony chápány za objekty existující v reálném světě/prostoru,

¹¹ Opakem idiografického přístupu je tzv. přístup nomotetický, který zdůrazňuje obecnost a univerzálnost znaků regionů a tyto universalie komparuje s cílem zjistit stupeň podobnosti regionů. TOUŠEK, V. et al. *Ekonomická a sociální geografie*. 2008, s. 372.

¹² TOUŠEK, V. et al. *Ekonomická a sociální geografie*. 2008, s. 370–372.

¹³ HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. et al. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. 2009, s. 20–26.

¹⁴ K současnému pojetí regionu více např. Anssi Paasi *The region, identity, and power* z roku 2011 (*Procedia - Social and Behavioral Sciences*) nebo Pavel Chromý *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů* z roku 2003 v publikaci Víta Jančáka a Miroslava Mardy *Geografie na cestách poznání*.

postmoderní koncepty hovoří o *sociální konstrukci regionu*. Region není tedy pouhým ohraničeným geografickým prostorem, ale má subjektivní charakter, který se v průběhu času utváří na základě kulturní, sociální, ekonomické či historické zkušenosti společnosti, jež toto území dlouhodobě obývá. Každý jedinec si může konkrétní prostor vymezit, vnímat i prožívat individuálně. V tomto případě se jedná o *percepční region*. Pro residenta či neresidenta může region nabývat různých významů a konotací podle faktorů, jež utvářejí jeho osobní identitu, např. etnicita, náboženství, ale i sociální a ekonomické postavení, úroveň vzdělání. Na druhé straně neznamená tento přístup, že každý člověk žije ve *svém* regionu a že jeho představa je jedinečnou a neopakovatelnou. Právě naopak, protože podoby regionů v myslích jednotlivců nabývají mnohdy podobných obrazů, které lze dále rozčlenit do určitých skupin porozumění prostoru a jeho významu pro jednotlivce/skupiny. Podobnost regionu tedy do jisté míry objektivizuje jejich existenci i další zkoumání. Regionální vědy se dále zabývají klasifikací těchto prostorových jednotek^{15 16} např. členit lze regiony z odvětvového¹⁷, taxonomického¹⁸ nebo metodologického¹⁹ hlediska.

Sociální geografie se zabývá výzkumem struktury osídlení, resp. obecně řečeno geografickou organizací společnosti. Na rozdíl od fyzické geografie, v jejímž středu zájmu leží studium krajinné sféry, se sociální či socioekonomická geografie zaměřuje na prostorovou diferenciaci a organizaci lidských aktivit ve vztahu k fyzicko-geografickému prostředí, krajinně. Oproti klasickému popisnému pojetí fyzické geografie je v tomto oboru aktivním činitelem člověk ve vztahu ke geografickému prostředí, které se jeho činnostmi přetváří. Ovšem je tu i vliv opačného směru, tedy že geografické a klimatické podmínky

¹⁵ Region je obecně chápán za racionální způsob organizace geografických informací, který je současně částí geografické sféry vymezené na základě určitého kritéria. TOUŠEK, V. et al. *Ekonomická a sociální geografie*. 2008, s. 373.

¹⁶ Klasifikací regionů se zabývají např. Martin Hampl v *Teorii komplexity a diferenciaci světa se zvláštním zřetelem na diferenciaci geografickou* z roku 1971, Oliver Bašovský a Viliam Lauko v *Úvodu do regionální geografie* z roku 1990 nebo Paul Claval v publikaci *Introduction to regional geography* z roku 1998.

¹⁷ Odvětvové hledisko pracuje s monoistickým a dualistickým pojetím geografie. Monoistický princip chápe geografii jako jednotnou vědní disciplínu a rozlišuje tak tři typy regionů – přírodní, humánně-geografický a komplexní region. V dualistickém principu se připouští existence fyzické a humánní geografie jako dvou svébytných vědních disciplín a vzhledem k této premise pro ně existuje pouze region fyzicko-geografický a sociálně-geografický. HAMPL, M. *Teorie komplexity a diferenciaci světa se zvláštním zřetelem na diferenciaci geografickou*. s. 25–28.

¹⁸ Taxonomického hlediska geografie rozlišuje regiony na individuální a typologické dle jejich geografické lokace. Individuální (idiografické) jsou charakteristické svým unikátním znakem, např. mají vlastní jméno jako Krkonoše, Valašsko, Chodsko apod. Naopak typologické (nomotické) regiony jsou opakovatelné, definované na základě příznačných vlastností a jsou tedy součástí určitého typu regionu, např. regiony s 5% nezaměstnaností obyvatelstva, regiony s určitou hustotou dálniční sítě atd. Individuálních regionů lze vymezit mnohem méně než regionů typologických. TOUŠEK, V. et al. *Ekonomická a sociální geografie*. 2008, s. 374, 375.

¹⁹ Metodologické hledisko vychází z účelu regionu a také z otázky týkající se důležitosti vymezování těchto prostorových jednotek. Základními přístupy proto jsou region jako *nástroj geografického výzkumu*, jako *objekt geografického zkoumání*, jako *nástroj managementu území*. DZIEWONSKI, K. *Concepts and terms in the field of economic regionalization*. 1967, s. 25–36.

výrazným způsobem ovlivňují charakter lidských činností. Geografické prostředí může mít i značný vliv na složku života člověka, která je vždy jedinečnou substancí pro každého jedince, a to identitu²⁰. Zde se dostávám k jednomu z významných a stále diskutovaných témat postmoderní doby, regionální identitě ve vztahu k regionu a jeho formování.

Konceptualizace regionu

Region nemusí představovat pouze základní jednotku s geografickými informacemi či percepční region, ale především je sociálními geografy poukazováno na kolektivní význam regionu. Region je utvářen kolektivní historií společnosti a institucemi, jež tato společnost zakládá a dává jim význam. Region tak přetrvává v dlouhodobém historickém procesu a podléhá změnám v závislosti i na historických okolnostech na rozdíl např. od místa, které je více ovlivněno a vymezeno samotným jedincem. Kritikou hodnocení *míst a regionů* v podobě kvantitativně popisovatelných objektů bez úvahy nad vlivem místních aktérů se ve své práci zabýval americký geograf Allan Pred (1936–2007).²¹ Pred uvažoval o *místu* jako o „procesu reprodukce sociálních a kulturních forem“²². Poukazyval také na důležitost časoprostorových aktivit a dynamiky role místa.

Procesem formování a zároveň udržitelným vývojem a spravováním regionu se v současné době zabývá nejen sociální geografie, ale další regionálně zaměřené vědy, které přitom mnohdy vycházejí ze čtyř fází procesu ustanovování regionu dle finského sociálního geografa Anssi Paasiho.²³ Žádná z fází přitom nemusí být přesně vymezena/ohraničena časem, ale mohou probíhat nezávisle na sobě. Zároveň zde neexistuje podmínka pro uznání regionu za samostatný, jestliže proces formování neprošel všemi fázemi. První fáze se týká nabývání prostorové podoby regionu (např. vytvoření hranic regionu), ve druhé se konstruuje symbolický tvar (např. pojmenování regionu, ustanovení grafického znázornění reprezentativních znaků jako jsou loga či vlajky). Třetí fází se rozumí institucionalizace

²⁰ Identita je výsledkem vzájemného působení jedince a společnosti v sociálním prostoru. Toto sociologické pojetí je založené na předpokladu, že se totožnost jedince skládá z procesu identifikace v celém průběhu jedincova života a z tohoto důvodu o ni lze hovořit jako o pluralitní a proměňující se složce osobnosti. KREISSLOVÁ, S. *Konstrukce etnické identity a kolektivní paměti v biografických vyprávěních českých Němců*. 2013. Identita jedince tedy není konstantního charakteru, ale mění se v závislosti na mnoha faktorech, např. věku jedince, jeho sociálního a ekonomického postavení, fyzicko-geografickém prostředí apod. Zygmunt Bauman v této souvislosti hovoří o vlivu doby tzv. pozdní modernity vyznačující se obecnou nestálostí, ve které i totožnost jedince se stává proměnlivou. BAUMAN, Z., MAY, T. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 2010.

²¹ PRED, A. *Place as Historically Contingent Process: Structuration and the Time - Geography of Becoming Places*. 1984, s. 279–297.

²² CHROMÝ, P. *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů*. 2003, s. 164.

²³ PAASI, A. *The institutionalization of regions: A theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*. 1986, PAASI, A. *Place and Region: Regional Works and Words*. 2002 [cit. 10. 10. 2018].

regionu (např. po stránce politické, ekonomické či kulturní). Se čtvrtou fází se region stává součástí regionálního systému a regionálního povědomí společnosti.²⁴ Paasi ve svém konceptu spojuje v ustanovování regionů složku racionální v podobě tvorby administrativních jednotek, symbolů, vymezení administrativní hranice apod. se složkou subjektivní, která je postavena na konceptu identity. Rozděluje totiž identitu regionu do dvou vzájemně se ovlivňujících skupin – *regionální vědomí* a *regionální identitu*. Regionálním vědomím chápe identitu obyvatel daného regionu. Regionální identitou neboli *image regionu* rozumí obraz lokality v myslích zdejších obyvatel i jedinců mimo toto společenství. Identita regionu je tvořena *zvenitř* místními usedlíky i účastníky *zvenku*, např. turisty či rekreanty, ale také lidmi, kteří nikdy daný region nenavštívili osobně, ale mají o něm jistou představu na základě nejrůznějších informačních kanálů – rodina, známí, média apod.²⁵ Právě ve druhé fázi konceptualizace regionu se projevuje i identita místních obyvatel k danému prostoru prostřednictvím specifických kulturních, krajinných, historických aj. determinantů, které zpětně ovlivňují míru ztotožňování se s regionem v myslích obyvatel – residentů i obyvatel za vnější hranicí tohoto regionu.

Identita ve vztahu k regionu

Jak bylo předesláno v předchozím textu, identita není pouze jednosměrnou záležitostí. Subjekty, jakými jsou prostor a jeho obyvatelé, se ovlivňují vzájemným působením. Lze říci, že na ně působí vzájemná síla. Příkladem tohoto recipročního ovlivňování může být situace, kdy společenství obývá horský prostor a podhůří a přizpůsobuje se zdejším klimatickým podmínkám, např. v podobě pěstování adekvátních plodin – prostor působí na danou společnost. Naopak horskému prostoru je vštěpována identita společenství prostřednictvím činností zjevných, jako je zemědělství a krajinaotvorba, i skrze nemateriální aktivity – kulturou, jazykem, tradicemi. Vytvářena je tímto způsobem regionální identita i identita regionu samotného.

Procesem konstrukce regionální identity se v teoretické rovině zabývá vedle již zmíněného Anssi Paasiho např. Glynis Marie Breakwell, britská sociální psychologka. Breakwell v procesu tvorby identity vyslovuje tezi o čtyřech základních řídicích principech, kterými jsou princip vědomí příslušnosti k určité oblasti, uvědomění si kontinuity vlastního

²⁴ ŠIFTA, M., CHROMÝ, P. *Symbols a identita regionu: analýza vnímání přírodních symbolů oblastí s intenzivně přeměněnou krajinou v Česku*. 2014, s. 401–415.

²⁵ PAASI, A. *The region, identity, and power*. 2011 [cit. 1. 11. 2018].

života v daném území, pocit hrdosti na svůj region a princip sebeúčinnosti, tj. zjednodušení každodenního života vycházející ze znalosti a příslušnosti k danému území.²⁶

Regionální identita tvoří spolu s dalšími možnými totožnostmi jedince (biografickou, etnickou, národní aj.) sociální konstrukt. Koncept je založen na mnoha dílčích částech v rámci identitotvorného procesu, např. historickém vědomí či existenci hodnot a norem společnosti. S těmito prvky identity se jedinec ztotožňuje (nebo neidentifikuje) s daným prostorem a skupinou.²⁷ Regionální identitu nelze považovat za stálou konstantu v osobnosti jedince. Jedná se spíše o dlouhodobou a změnám podléhající dimenzi lidské identity. Jedinec přirozeně může pociťovat různá ztotožnění se s regionem či místy v odlišné intenzitě tohoto vztahu. Není ovšem nutnou podmínkou, aby jedinec cítil ztotožnění se s prostorem či si tento vztah více uvědomoval. Někteří lidé tomuto typu identity nepřikládají takový význam a je pro ně v procesu identifikace zásadní jiná dimenze identity, např. náboženská či etnická.²⁸

Za jednu z klíčových proměnných v rámci formování regionální identity lze označit čas. Identita regionu je totiž většinou dlouhodobou záležitostí. U některých regionů lze hovořit o identitě téměř jako o konstantě, která úzce souvisí se stabilním osídlením dané oblasti. Tímto regionem v českém prostředí může být např. Valašsko či Chodsko. Naopak příkladem prostoru, kde došlo ke změnám, a dalo by se hovořit až o ztrátě identity, je oblast českého pohraničí, ve které došlo k diskontinuitě osídlení. Tento prostor byl vystaven v průběhu druhé poloviny 20. století četným změnám v sídelní struktuře. V tomto případě došlo ke změně nositelů identity a přetrhání kulturních tradic oblasti. Pro tvorbu nové regionální identity prostoru i jeho *nových* obyvatel se jeví za důležitý prvek fyzicko-geografické prostředí, které je prvním a podstatným prvkem determinující budoucí vztah jedince k prostoru.²⁹ Například pokud člověk zvyklý na mírné klima z oblasti nížin přesídí do horské oblasti s neúrodnou půdou a severským klimatem, lze vyslovit premisu, že se mezi jím a daným prostorem nevytvoří identitotvorný vztah oproti člověku zvyklému na nehostinné horské klima.

Závěr

Na závěr si dovoluji krátké zamyšlení vycházející z předešlého textu této přehledové studie. Regiony jsou nepochybně významnou součástí lidského bytí, a to z mnoha důvodů. Jsou jistým mezistupněm mezi obcí a zemským zřízením, mezi státním a nadnárodním uskupením.

²⁶ BREAKWELL, G. *Social representations and social identity*. 1993, s. 198–217.

²⁷ ZICH, F. Regionální identita obyvatel pohraničí. 2003, s. 19–21.

²⁸ BROŽ, M. et al. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí: sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*. 2007, s. 50.

²⁹ CHROMÝ, P. *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů*. 2003, s. 167.

Zároveň jsou příliš malou a mnohdy obtížně identifikovatelnou jednotkou z hlediska administrativního členění suverénního státu, leckdy s komplikovanou možností určení hranice či detailnější klasifikací.

Na druhé straně jsou regiony, co do velikosti a dalších charakteristik, vhodným identitotvorným subjektem, na který můžeme pohlížet více než dvojitou optikou. Region je prostorem, s nímž je spjata identita jeho obyvatel. Místní aktéři si vytvářejí subjektivní vztah na základě jimi preferovaných kategorií v procesu tvorby vlastní identity. Tento vztah nemusí být nutně pozitivní či negativní, ale i ve skrze neutrální v případě preferencí jednotlivce k jiným jednotkám a kategoriím, které jsou jeho osobnosti bližší. Samotní obyvatelé však svým jednáním v prostoru dávají význam, resp. spoluvytváří identitu onoho regionu. Bez kolektivního hodnocení, které lze chápat jako průnik všech možných variant vztahování se k prostoru, by byl region pouhou fyzicko-geografickou jednotkou. Lidské jednání tedy zásadním způsobem ovlivňuje charakter regionu, který naopak do značné míry ovlivňuje život jedinců i společnosti. Tyto dva pohledy, regionální identita a identita regionu, tvoří možný třetí pohled na vztah identity a regionu. Společně totiž formují vnější obraz regionu jako jednotného celku lidí a geografického prostředí.

Region a regionální identita tak jsou dva propojené koncepty interdisciplinárního charakteru, které mohou společně dávat odpovědi na otázky týkající se udržitelného rozvoje regionu a zkvalitňování života jeho obyvatel.

Seznam použitých zdrojů

- BAUMAN, Zygmunt, MAY, Tim. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2010, 239 s. ISBN 978-80-7419-026-1.
- BOURDIEU, Pierre. The Forms of Capital. p. 241–258. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986. 401 p. ISBN 978-0-313-23529-0.
- BREAKWELL, Glynis. Social representations and social identity. *Papers on social representations*, 1993, 2 (3), s. 198–217.
- BROŽ, Miroslav, HOUŽVIČKA, Václav, NOVOTNÝ, Lukáš (ed.) *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí: sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 2007, 170 s. ISBN 978-80-7330-109-5.
- DZIEWONSKI, Kazimierz. Concepts and terms in the field of economic regionalization. In: MACKA, M. (ed.): *Economic regionalization*. Praha: Academia. 1967.
- HAMPL, Martin. *Teorie komplexity a diferenciacie světa se zvláštním zřetelem na diferenciaci geografickou*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1971. 183 s.
- HEŘMANOVÁ, Eva, CHROMÝ, Pavel a kol. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009, 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- CHROMÝ, Pavel. Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. s. 163–178. In: JANČÁK, Vít, CHROMÝ, Pavel, MARADA, Miroslav. *Geografie na cestách poznání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2003, 197 s. ISBN 80-86561-10-0.
- KREISSLOVÁ, Sandra. *Konstrukce etnické identity a kolektivní paměti v biografických vyprávěních českých Němců*. 1. vyd. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. 2013, 194 s. ISBN 978-80-7308-484-4.
- LOŠŤÁK, Michal. The influence of intangible forms of capital on farms. *Agricultural Economics*. 2006, 52, s. 251–262. DOI: <https://doi.org/10.17221/5022-AGRICECON>
- PAASI, Anssi. Place and Region: Regional Worlds and Words. *Progress in Human Geography*, 2002, 26, 6, s. 802–811. DOI:
- PAASI, Anssi. The institutionalization of regions: A theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 1986 164 (1): 105–146. DOI: <https://doi.org/10.11143/9052>.
- PAASI, Anssi. The region, identity, and power. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. Elsevier, 2011, 14, s. 9–16. ISSN 1877-0428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.011>
- PRED, Allan. Place as Historically Contingent Process: Structuration and the Time - Geography of Becoming Places. *Annals of the Association of American Geographers*. 1984, 74 (2), s. 279–297. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1984.tb01453.x>
- PUTNAM, Robert D. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. 3. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. 1993, 258 s. ISBN 978-0-691-07889-2.
- ŘEZNÍK, Miloš. Paměť a identita v regionálním kontextu. s. 59–80. In: ŠUSTROVÁ, R., HÉDLOVÁ, L. (eds.) *Česká paměť: Národ, dějiny a místa paměti*. Praha: Památník Lidice, 2015, 457 s. ISBN 978-80-200-2411-4.

- ŠIFTA, Miroslav, CHROMÝ, Pavel. Symboly a identita regionu: analýza vnímání přírodních symbolů oblastí s intenzivně přeměněnou krajinou v Česku. *Geografický časopis*, 2014, 66 (4), s. 401–415.
- TOUŠEK, Václav, KUNC, Josef, VYSTOUPIL, Jiří a kol. *Ekonomická a sociální geografie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2008, 411 s. ISBN 978-80-7380-114-4.
- ZICH, František et al. *Sociální potenciál regionu: (soubor studií)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, Eupress, 2006. 103 s. ISBN 80-86754-69-3.
- ZICH, František. *Regionální identita obyvatel pohraničí: Sborník příspěvků z konference „Evropská, národní, či regionální identita? Praha, 3. 10. 2003*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2003. 262 s. ISBN 80-7330-039-7.